

Ряшко В. И., Ряшко Е. В. Полиция в политико-правовой системе государства и общества в «Философии права» Г. Гегеля

Проанализирована роль и место полиции в политико-правовой системе государства и гражданского общества в «Философии права» Гегеля. Акцентируется внимание на социальной роли полиции, ее значении в обеспечении законности и правопорядка, защите прав и свобод граждан.

Ключевые слова: государство, общество, политика, полиция, право, гражданин, закон, законность, преступление.

Riashko V. I., Riashko E. V. The police in the political and legal system of the society and state in Hegel's «Philosophy of Law»

The article examines the role and place of the police in the political and legal system of the state and public society. A special attention is paid to the social role of the police, its role in law and order maintenance and the protection of citizens' rights and freedoms.

Key words: state, society, police, law, citizen, legality, crime, politics.

Стаття надійшла 29 травня 2013 р.

УДК 340.12

Х. Б. Соломчак

**ПОЗИТИВНА ПРАВОВА
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЛЮДИНИ:
ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ ВИМІР**

Досліджуються проблеми позитивної правової відповідальності людини. Запропоновано власне визначення поняття позитивної правової відповідальності як правовідношення, в якому добровільно, свідомо реалізуються суб'єктивні права і обов'язки людини та яке об'єктивується у її правомірній поведінці.

Ключові слова: правова відповідальність, позитивна правова відповідальність людини, правосвідомість, обов'язки, права, правомірна поведінка.

Постановка проблеми. У філософсько-правовій літературі відповідальність розглядається у двох аспектах: негативному та позитивному. Ці види відповідальності взаємопов'язані, оскільки обидві залежать від природно-соціального характеру людини та мають спільну мету – забезпечення правопорядку. У цьому контексті першочергове значення набуває позитивна правова відповідальність, яка оберігає від

правопорушень та є гарантом забезпечення інтересів людини і суспільства. Позитивна правова відповідальність є фундаментом правової системи, оскільки відповідальна людина не тільки зіставляє свої дії з суспільними нормами, а й дотримується їх. Більше того, чим вищий рівень позитивної правової відповідальності, тим рідше виникає негативна відповідальність, яка є крайньою мірою держави. Об'єктивним вираженням позитивної правової відповідальності є правомірна поведінка, змістом якої є свідоме розуміння людиною покладених на неї обов'язків та добровільне виконання правових норм.

Стан дослідження. В позитивному аспекті юридичну відповідальність розглядали Ф. Паллак, Ж.-П. Сартр, Н. Хайнс, З. Астеміров, Б. Базилів, Н. Берлач, А. Горницький, В. Голубовський, Ю. Козлов, Р. Косолапов, В. Кудрявцев, В. Марков, М. І. Матузов, Б. Назаров, П. Недбайло, І. Самощенко, М. Слободчиков, В. Смирнов, М. Строгович, А. Тер-Акопов, В. Тугарінов, М. Фарукшин, С. Черних, А. Черепніна, А. Щербак, Р. Хачатуров, Д. Липинський, Л. Наливайко та ін.

Метою статті є виявлення особливостей філософсько-правового розуміння позитивної правової відповідальності людини.

Виклад основних положень. Для позначення позитивної відповідальності в юридичній літературі існують різні підходи щодо найменування цього поняття, як-от: активна відповідальність, статусна чи статутна відповідальність, перспективна відповідальність, добровільна відповідальність, попередня відповідальність, проспективна відповідальність, персональна відповідальність, функціональна відповідальність, суб'єктивна позитивна відповідальність, констативна відповідальність, активний аспект відповідальності, внутрішня відповідальність, моральна відповідальність, правова відповідальність, інтроспективна відповідальність, правова відповідальність, помірно-позитивна відповідальність, активно-позитивна відповідальність, відповідальність належним виконанням обов'язків, заохочувальна відповідальність та ін.

Кожен з науковців, намагаючись дати своє розуміння поняття чи-то позитивної відповідальності чи-то позитивної юридичної відповідальності, здебільшого акцентують увагу на лише одному компоненті цього складного правового явища. Так, одна група науковців дає визначення цього поняття через призму обов'язків людини. Зокрема А. М. Шульга стверджує, що позитивна відповідальність – це відповідальність «за майбутні дії», яка припускає існування у суб'єкта права відповідного морального обов'язку (морально-юридичного обов'язку), передбаченого нормативно-правовим документом, де, приміром, за-

значено, що суб'єкт відповідає за стан справ у сфері своєї службової діяльності [1].

На нашу думку, автор помилково згадує у своєму визначенні лише моральний обов'язок, адже позитивна відповідальність також зв'язана ще й з здійсненням прав і свобод людини, що прямо впливає з правового її статусу.

Як вважають Р. Л. Хачатуров та Д. А. Липинський, добровільна форма реалізації юридичної відповідальності – це спосіб закріплення юридичного обов'язку дотримуватися вимог правових норм, що реалізується в правомірній поведінці суб'єктів юридичної відповідальності, що схвалена і заохочена державою [2, с. 175].

Юридична відповідальність у позитивному аспекті, за твердженням С. Алексєєва, передбачає суворе, досконало ініціативне виконання своїх обов'язків або осмислення особою власного обов'язку перед суспільством, розуміння в ключі цього обов'язку змісту та значення своїх дій, корегування власних дій з покладеними на неї обов'язками, які впливають із суспільних зв'язків людини [3, с. 371].

Л. А. Морозова стверджує, що позитивна юридична відповідальність є свідомим виконанням людиною різноманітних обов'язків (юридичних, моральних інших), розумінням свого обов'язку перед оточуючими [4, с. 336.]

Позитивна відповідальність, на думку В. Н. Кудрявцева, включає знання, розуміння людиною свого обов'язку і відповідне ставлення до нього, яке можна охарактеризувати як почуття обов'язку, прагнення добре виконати доручену справу, досягнути того результату, який необхідний суспільству і державі [5, с. 11].

Аналогічно можна проаналізувати і вищенаведені визначення, акцентуючи на тому, що права та обов'язки у позитивній правовій відповідальності кореспондують одне одному. Будь-який суб'єкт права наділений не лише обов'язками, але й правами.

Друга група науковців підкреслюють значення позитивної юридичної відповідальності у «відношенні» або «соціальному зв'язку» Так, М. С. Кельман та О. Г. Мурашин встановили, що у позитивному значенні юридична відповідальність є абсолютним відношенням, яке являє собою добросовісне виконання людиною своїх обов'язків перед громадянським суспільством, правовою державою, колективом людей і окремою людиною. Іншими словами – це відповідальне ставлення людини до виконання обов'язку [6, с. 324].

Цілком погоджуємося з думкою науковців стосовно того, що позитивна відповідальність насамперед характеризується як відношення, якому притаманні певні ознаки, такі як: наявність двох суб'єктів (держави і особи, на яку покладений обов'язок), наявність знань, правосвідомості, на основі яких виникає розуміння свого обов'язку.

За Б. Т. Базилевим, позитивна юридична відповідальність – це передбачений правовими нормами соціальний зв'язок особистості і суспільства, юридичне вираження об'єктивної залежності особистості і суспільства, громадянина від держави [7].

Визначення Б. Т. Базилева видається не вичерпним, слід було б додати: «... соціальний зв'язок особистості і суспільства, який реалізується у правомірній поведінці», адже позитивна правова відповідальність насамперед характеризується правомірним дотриманням правових норм, а не лише залежністю її суб'єктів.

До третьої групи науковців можна віднести тих, які характеризують позитивну юридичну відповідальність як таку, що реалізується у правомірній поведінці або здійснюється через соціально корисне правомірне діяння. Так О. В. Іваненко стверджує, що позитивну юридичну відповідальність доцільно визначити як спосіб закріплення юридичного обов'язку дотримуватися та виконувати вимоги норм права, що реалізується у правомірній поведінці суб'єктів права і схвалюється або заохочується державою [8, с. 48].

На думку, Н.М. Оніщенко, позитивна юридична відповідальність – це вид юридичної відповідальності, що являє собою відповідну реакцію держави та суспільства на здійснене соціально корисне правомірне діяння особи у вигляді застосування різних заходів правового заохочення [9, с. 5].

На нашу думку, позитивна правова відповідальність це не лише реакція держави на здійснене правомірне діяння, адже іноді держава взагалі може нейтрально поставитись до соціально-активних дій особи. Позитивна правова відповідальність включає в себе і високий рівень правосвідомості та правової культури, і знання та розуміння права, і психічне відношення до свого позитивного вчинку.

Як бачимо, визначення понять позитивної правової відповідальності науковцями не є вичерпними. В більшості випадків згадується лише обов'язок людини, забуваючи про те, що в будь-якій правовій державі права та обов'язки є взаємодоповнювальними. Або ж говориться про правовідношення, яке передбачає наявність суб'єктивних прав і обов'язків, проте зовсім не згадується, в якій

саме формі воно має реалізуватись (у правомірній чи неправомірній поведінці).

І. Безклубний констатує, що на філологічному рівні виникає дискусія навколо того, який термін краще застосовувати: «юридична відповідальність» чи «правова» (або «правна») відповідальність? «Ця на перший погляд філологічна проблема насправді є суто правовою» – стверджує науковець, вважаючи, що поняття, яке охоплює дві складові відповідальності (позитивну та негативну), прикметник «юридична» є завузьким, адже він буде доречнішим лише у контексті негативної відповідальності, згідно норми закону застосовується до особи за вчинене нею в минулому правопорушення [10, с. 9].

У правовій літературі є прихильники точки зору І. Безклубого. Так, зокрема В. А. Номоконов, висловив пропозицію традиційну юридичну відповідальність людини за правопорушення називати «юридичною», а позитивну (перспективну) – «правовою» [11, с. 514].

На думку Н. В. Вітрука, поняття «правова відповідальність» і «юридична відповідальність» слід розрізняти, оскільки їх отожднення може призвести до позитивістського підходу щодо розуміння права і юридичної відповідальності людини, першоджерелом яких є воля держави, втілена в законі. Така позиція ігнорує аксіологічний підхід до змісту права і юридичної відповідальності людини, оскільки правова відповідальність лежить в основі юридичної відповідальності. Правова відповідальність, на його думку, – це відповідальність, встановлена відповідно до вимог ідеального (природного) права, його ідеалів і цінностей та пов'язана з принципами свободи, справедливості та рівності [12, с. 15]. Такої ж думки дотримується і В. Середюк, яка вважає, що в даному контексті слід згадати, що існує поділ соціальної відповідальності за сферою суспільної свідомості на політичну, правову, моральну, релігійну, екологічну, економічну та ін. В цьому випадку поняття правової відповідальності набагато ширше поняття юридичної відповідальності, адже термін «юридичний» не отожднюється з терміном «правовий» [13].

М. Р. Штокало вважає, що правова відповідальність – це зумовлена історичними, соціальними та культурно-світоглядними умовами усвідомлена необхідність суб'єкта права виконувати вимоги правових норм, яка забезпечує йому гарантовану суспільством і державою можливість безперешкодної реалізації свободи [14, с. 9].

Правова відповідальність, за К. В. Родіоною, – це ставлення людини до своїх прав і обов'язків, закріплених у правових актах, їх безумовне виконання з метою забезпечення суворого дотримання за-

конності та правопорядку. Поняття «правова відповідальність», на думку науковця, більш широке, ніж обов'язок дотримуватися законів. Воно відображає якісну сторону особистого осмислення людиною державного права, досягнення у свідомості свободи необхідності, вільного і свідомого сприйняття правових норм і вимог як особистих [15, с. 60, 75].

Я. М. Шевченко наводить наступне визначення правової відповідальності: «це ущемлення (втрата блага), яке міститься в правовій нормі і реалізується в правовідносинах відповідальності, втілене в мірі відповідальності, що несе в собі осуд суспільства і держави, здійсненого особою правопорушення» [16, с. 4].

Як бачимо, розуміння правової відповідальності у М. Р. Штокало і К. В. Родіонової дещо подібні, проте є протилежними поглядам Я. М. Шевченко. Якщо М. Р. Штокало у правовій відповідальності бачить позитивний аспект, який полягає в усвідомленні свого обов'язку як реалізація свободи, то Я. М. Шевченко вбачає у ній втрату блага.

На нашу думку, визначення правової відповідальності мало б полагати у поєднанні її двох аспектів, адже позитивний зміст правової відповідальності впливає з філософського розуміння права не як сукупності правових норм, а як форми правової цінності. Своєю чергою, негативний зміст правової відповідальності впливає з розуміння права як системи загальнообов'язкових, формально визначених правил поведінки, які встановлюються, охороняються і гарантуються державою з метою врегулювання найважливіших суспільних відносин. Тому підтримуємо точку зору тих науковців, які вважають, що все-таки доцільніше вживати термін «правова відповідальність», а, отже, в контексті нашого дослідження будемо говорити про позитивну правову відповідальність.

Прихильники широкого розуміння правової відповідальності пов'язують її не лише з реакцією на порушення правових приписів, а й зі свідомим, добровільним виконанням правових норм, відповідальним ставленням до виконання своїх обов'язків у процесі реалізації суб'єктивних прав, що втілюється в глибокому усвідомленні необхідності поведінки у відповідності з правовими приписами [17, с. 25–26]. Бути відповідальним означає діяти так, щоб втілити належне, необхідне для реалізації самого себе, для самоактуалізації, правильного використання власного потенціалу, для здійснення власної свободи. Прагнучи свободи, особистість намагається не просто ігнорувати зовнішні заборони, а перебирає на себе відповідальність, тобто вирішує власну долю та бере участь у вирішенні долі інших людей, суспільства в цілому [18, с. 38].

Як бачимо, феномену позитивної правової відповідальності властиве багатоманіття суджень і оцінок, тому Р. Л. Хачатуровим та Д. А. Липинським виокремлено концепції розуміння суті позитивної юридичної відповідальності людини: 1) позитивна юридична відповідальність – усвідомлення людиною поняття обов’язку, почуття відповідальності; 2) позитивна юридична відповідальність – обов’язок людини дати (давати) собі звіт про свої дії; 3) позитивна юридична відповідальність – обов’язок людини дотримуватися приписів, вимог правових норм (обов’язок діяти правомірно, вимога щодо дотримання правових норм); 4) позитивна юридична відповідальність є статусна відповідальність людини; 5) позитивна юридична відповідальність – правослухняна поведінка людини; 6) позитивна юридична відповідальність – заохочувана відповідальність людини; 7) позитивна юридична відповідальність – добровільна форма юридичної відповідальності людини [2, с. 133–140].

Також слід звернути увагу на ознаки позитивної правової відповідальності, серед яких в юридичній літературі виділяють: 1) встановлюється державою у заохочувальних правових нормах; 2) виступає засобом державного переконання та правового стимулювання; 3) застосовується спеціально уповноваженими суб’єктами (державними органами, керівниками організації тощо); 4) пов’язана з наданням особі додаткових прав, можливостей та інших соціальних благ; 5) виражається у певних позитивних наслідках майнового, організаційного та особистого характеру; 6) виступає формою реалізації заохочувальної санкції норми права у конкретному випадку і до конкретної особи, проте не отожднюється з нею; 7) здійснюється в особливій процесуальній формі (найчастіше на особливо урочистих церемоніях з дотриманням ряду процедур – як встановлення самого факту заслуги, так і вручення нагороди); 8) настає тільки за здійснення заслуги [9, с. 6].

К. В. Родіонова, вважає, що добровільна форма реалізації юридичної відповідальності характеризується наступними ознаками: нерозривним зв’язком з нормою юридичної відповідальності; юридичним обов’язком, що впливає з правового статусу суб’єкта; гарантованістю, забезпеченістю зі сторони держави; правомірною поведінкою; схвалення дій суб’єкта в рамках загальних правовідносин [15, с. 96].

Р. Л. Хачатуров та Д. А. Липинський вважають, що добровільна юридична відповідальність характеризується такими ознаками: нормативністю; юридичним обов’язком дотримання і виконання вимог, передбачених нормою права, чіткістю і деталізованістю; забезпеченістю державним

переконанням, примусом або заохоченням; правомірною поведінкою; застосуванням заходів заохочення (факультативна ознака) [2, с. 48].

З огляду на проведений аналіз понять позитивної юридичної відповідальності, її ознак, на нашу думку, *під позитивною правовою відповідальністю людини* слід розуміти правовідношення, в якому добровільно, свідомо реалізуються суб'єктивні права і обов'язки людини та яке об'єктивується у її правомірній поведінці.

Отже, до ознак позитивної правової відповідальності можна віднести:

1. Насамперед – це правовідношення. Більшість науковців схиляються до визначення позитивної правової відповідальності саме як правідношення. Так, В. Н. Кудрявцев, розглядаючи позитивну юридичну відповідальність людини як явище складне, зазначив, що позитивною юридичною відповідальністю є правовідношення, яке складається з кількох елементів, а кожне правовідношення, у крайньому випадку, має два суб'єкти, права і обов'язки, котрі зазвичай кореспондують один одному [19, с. 286].

Н. І. Матузов вважає, що позитивна відповідальність прямо впливає з правового статусу людини, зв'язана із здійсненням її прав, свобод і обов'язків, із загальними статусними правовідносинами. «Було б не вірно – вважає науковець, – виходити з того, що позитивна відповідальність не знаходиться ні в яких правових відносинах, існує в «чистому вигляді», в свого роду «соціальному вакуумі». Її зв'язок з правовідносинами доведений» [20, с. 204, 209].

В. К. Гришук також акцентує на тому, що позитивна правова відповідальність – це правовідношення, яке складається з кількох елементів, аргументуючи це тим, що у правовідношенні права і обов'язки кореспондують одне одному. Поряд з обов'язком правослухняної поведінки суб'єкт отримує сприяння, допомогу, підтримку з боку суспільства і держави. Він має право вимагати відповідних дій від усіх, хто до цього уповноважений, і захищати свої дії в установленому порядку. Позитивна відповідальність включає знання, розуміння людиною свого обов'язку, прагнення добре виконати доручену справу, досягнути того результату, який необхідний суспільству і державі [21, с. 182].

2. Добровільно та свідомо реалізується. Людина при використанні своїх прав не порушує прав та інтересів інших осіб, вона повинна здійснювати їх добровільно. Добровільна форма реалізації позитивної правової відповідальності людини є немислима без свідомого позитивного ставлення до своїх обов'язків.

3. Реалізується через суб'єктивні права та обов'язки. Позитивна правова відповідальність сприяє реалізації суб'єктивних прав людини та належному виконанню обов'язків, що безпосередньо впливає з правового статусу людини. Позитивна правова відповідальність є свідченням високої свідомості людини, що проявляється в солідарному уявленні щодо позитивного й негативного. Вона є фундаментом правової системи, оскільки відповідальна людина не тільки зіставляє свої дії з суспільними нормами, а й дотримується їх.

4. Об'єктивується у правомірній поведінці. Об'єктивним вираженням позитивної правової відповідальності є соціально корисні дії, які реалізуються через правомірну поведінку, змістом якої є свідоме розуміння людиною покладених на неї обов'язків та добровільне виконання правових норм. Правомірна поведінка залежить від рівня свідомості, правової культури, знань, розуміння права, цінностей людини, волі, мотивів та багатьох інших факторів. Відсутність правових знань може породити пасивність, байдужість та нерозуміння права. Добровільність залежить від свідомого позитивного ставлення людини до своїх обов'язків, а сила волі впливає на те, чи здатна людина при боротьбі мотивів придушувати в собі егоїстичні цілі. На нашу думку, тільки вольові, свідомі, активні правомірні дії формують здорове підґрунтя та функціонування громадянського суспільства. При позитивній правовій відповідальності людина повинна здійснювати вільний вибір та виконувати приписи правових норм, керуючись почуттями відповідальності, гідності, правоповаги.

Висновки. Існування інституту позитивної правової відповідальності людини зумовлено потребами правової держави та можливістю запобігання вчинення правопорушень в майбутньому, адже вона є духовною стороною правової системи в суспільстві, свідченням високої свідомості людини, що проявляється в солідарному уявленні щодо позитивного й негативного. Наш аналіз дозволяє стверджувати, що позитивна правова відповідальність є цілісним комплексом взаємопов'язаних елементів та не може зводитись лише до почуття обов'язку чи правослухняної, правомірної поведінки або ж до простого усвідомлення своїх обов'язків. Отже, позитивна правова відповідальність людини – це правовідношення, в якому добровільно і свідомо реалізуються суб'єктивні права і обов'язки людини та яке об'єктивується у правомірній поведінці.

---

1. Шульга А. М. Юридично значуща поведінка: «негативна» і «позитивна» відповідальність [Електронний ресурс] / А. М. Шульга // Право і Безпека. –

2012. – № 1 (43). – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2012_1/PB-1/PB-1_13.pdf

2. Хачатуров Р. Л. Общая теория юридической ответственности: монография / Р. Л. Хачатуров, Д. А. Липинский. – СПб.: Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2007. – 950 с.

3. Алексеев С. С. Право: азбука – теория – философия: опыт комплексного исследования / С. С. Алексеев. – М.: Статус, 1999. – 710 с.

4. Морозова Л. А. Теория государства и права / Л. А. Морозова. – М.: Юрист, 2002. – 414 с.

5. Кудрявцев В. Н. Право и поведение / В. Н. Кудрявцев. – М.: Юрид. лит., 1978. – 150 с.

6. Кельман М. С. Загальна теорія держави і права: підручник / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин. – К.: Кондор, 2006. – 477 с.

7. Базылев Б. Т. Сущность позитивной юридической ответственности / Б. Т. Базылев // Правоведение. – 1979. – № 4. – С. 40–46 [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://www.law.edu.ru/article/article.asp?articleID=187438>

8. Иваненко О. В. Теоретико-правові аспекти визначення поняття та сутності позитивної юридичної відповідальності / О. В. Иваненко // Держава і право. – 2008. – № 42. – С. 44–49.

9. Оніщенко Н. М. Юридична відповідальність: теоретичний аналіз та практичні виміри. / Н. М. Оніщенко // Держава і право: збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 42. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2008. – С. 3–10.

10. Безклубий І. Правова відповідальність / І. Безклубий // Соціологія права. – 2011. – № 2 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/socpr/2011_2/Bezklubiy.pdf

11. Номоконов В. А. Ответственность в уголовном праве и ее основание / В. А. Номоконов // Полный курс уголовного права: в 5 т. / под ред. А. И. Коробеева. Т. 1. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2008. – 1133 с.

12. Витрук Н. В. Общая теория юридической ответственности / Н. В. Витрук – М.: Норма, 2009. – 259 с.

13. Середюк В. Співвідношення позитивної відповідальності та поняття правосвідомості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/socpr/2011_2/Bezklubiy.pdf

14. Штокало М. Р. Генеза ідеї відповідальності в праві: філософсько-правовий вимір: дис. ... канд. юрид. наук / М. Р. Штокало. – Львів, 2012. – 176 с.

15. Родионова Е. В. Юридическая ответственность как разновидность социальной ответственности: современные проблемы: дисс. ... канд. юрид. наук / Е. В. Родионова. – М., 2007. – 185 с.

16. Шевченко Я. М. Що таке юридична відповідальність? / Я. М. Шевченко // Юриспруденція. Теорія і практика. – 2011. – № 1 (75). – С. 2–5.

17. Басін К. В. Юридична відповідальність: природа, форми реалізації та права людини: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / К. В. Басін; НАН України; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2006. – 214 с.

18. Бандура О. О. Єдність цінностей та істини в праві / О. О. Бандура. – Нац. акад. внутр. справ України. – К., 2000. – 200 с.

19. Кудрявцев В. Н. Закон, поступок, ответственность / В.Н. Кудрявцев. – М.: Наука, 1986. – 448 с.

20. Матузов Н. И. Правовая система и личность / Н. И. Матузов. – Саратов: Изд-во Сарат. ун-та, 1987. – 294 с.

21. Гришук В. К. Філософсько-правове розуміння відповідальності людини: монографія / В. К. Гришук. – Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2012. – 736 с.

Соломчак К. Б. Позитивная правовая ответственность человека: философско-правовое измерение

Исследуются проблемы позитивной правовой ответственности человека. Предложено собственное определение понятия позитивной правовой ответственности как правоотношение, в котором добровольно, сознательно реализуются субъективные права и обязанности человека и которое объективируется в его правомерном поведении.

Ключевые слова: правовая ответственность, позитивная правовая ответственность человека, правосознание, обязанности, права, правомерное поведение.

Solomchak C. B. Positive legal responsibility of the person: philosophical and legal dimension

The article examines the problems of positive law of the personal responsibility. The own definition of positive legal responsibility as the legal relationship, in which voluntarily and knowingly the subjective rights and duties of a person are realized and which is objectified in its lawful behavior.

Keywords: legal responsibility, positive liability of a person, legal consciousness, obligations, rights and lawful behavior.

Стаття надійшла 17 червня 2013 р.